

Meg tudom-e valaha érteni?

Pályázat Nagykőrös Város Önkormányzata által kiírt
felhívásra

Téma: 1950-es évek kulákküldözés

Készítette: Herczeg Sándor Ákos

6800 Hódmezővásárhely, Hódi Pál u. 1.

Intézmény: Hódmezővásárhelyi Németh László
Gimnázium és Általános Iskola

Korcsoport: 9-10. évfolyam

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
"Sír a Magyar Róna, Ruszki Csizma Nyomja!"	5
Interjú Arany–Tóth Ferencsel.....	8
A másik történet.....	17

„A legázolt bilincsbe vert Magyarország többet tett a szabadságért és igazságért, mint bármelyik nép a világon az elmúlt húsz esztendőben. Ahhoz, hogy ezt a történelmi leckét megértse a fülét betömő, szemét eltakaró nyugati társadalom, sok magyar vérnek kellett elhullnia – s ez a vérfolyam most már alvad az emlékezetben.”

Albert Camus: A magyarok vére (1957)

Bevezetés

Tizenhat éves vagyok. Abban az évben születtem, amikor az Országgyűlés döntött arról, hogy február 25-ét a kommunizmus áldozatainak emléknapjává nyilvánítja.¹ Nekem már természetes, hogy ilyenkor sok emberről hallok és olvasok, akik egy olyan korban éltek, melyben nem volt szabad szinte semmit sem csinálni, melyet nem a hatalom szabott meg. Elképzelni sem tudom, hogy ha akkor vagyok fiatal felnőtt, mit tettem volna.

Vajon lett volna bátorságom szembeszállni a rendszerrel? Felemeltem volna a szavamat az igazságtalanság ellen? Tettem volna bármit is?

Nem tudom. Azt azonban igen, hogy szüleimtől, nagyszüleimtől és néhány tanáromtól olyan történeteket hallottam, melyek nekem szinte hihetetlenek. Nem tudom felfogni, miként börtönözhettek be embereket néhány kiló mákért, hogyan üldözhettek el földjükhöz ragaszkodó parasztokat, és tehettek tönkre becsületes gazdálkodókat csak azért, mert másként gondolkodtak. Nem rosszul, vagy aljasul, hanem másként. Azért választottam idézetül Albert Camus 1957-ben írt sorait, mert úgy gondolom, hogy csak akkor nem fog „alvadni a vérfolyam”, ha az én generációm sem felejt el azokat, akik akkor oly sokat szenvedtek.

Úgy gondolom, hogy ha nem teszik, akkor ma én sem járhatnék el szabadon és minden kötöttség nélkül iskolába, sportolni vagy éppen barátkozni az

¹ ww-archiv.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=36&p_izon=2218

osztálytársaimhoz. Nem arról beszélgetnék, amiről akarnánk, és nem ott, ahol tenni szeretnénk. Az én korosztályom mindezt hajlamos elfelejteni és legyinteni rá. Néhány öregember könnyes visszaemlékezésének tartja mindazt, amit arról a korról mondanak. Ami igaz. Valóban könnyes, de egyben gyalázatos is, mert több generációra áthúzódó sebeket ejtettek. Ha mi – tizenhat évesek – ezt szeretnénk megérteni, vagy még inkább átérezni, akkor tovább kell vinnünk ezeket a történeteket, s nem csupán elolvasni őket, majd becsukni a könyvet. A könyv jó barát, de ha feltesszük a polcra, akkor belepi a por, ahogyan az öregemberek visszaemlékezéseit is. Ha viszont mi tovább visszük a gondolataikat, akkor az emlékek újra és újra élni fognak, s mi tudjuk majd elmondani gyermekeinknek, majd ők is az övéiknek.

A diktatúra és a kuláküldözés elszenvedői ma már egyre kisebb számban élnek köztünk. Talán mi – tizenhat évesek – vagyunk az utolsó olyan korosztály, akik még tudunk személyesen is szót váltani némelyikükkel. Ezért vagyunk a huszonnegyedik órában, és ezért gondoltam úgy, hogy részt kívánok venni ezen a pályázaton.

Nemrégem tudtam meg: az én ükapám kezét is úgy fogták le, hogy kicsinyke földjét elvehessék. Ezt a fájdalmat sosem heverte ki, utódai pedig beleszürkültek a rendszerbe. Ez a pályázat lehetőség arra, hogy emléke előtt tisztelgjek, írásbeli kopjafát állítva.

A kor eseményeinek feltárásához olyan segítőtársat kellett keresnem, akinek tiszták az emlékei, s maga is elszenvedője volt mindannak, ami most még számomra nem felfogható. Ezért visszautaztam az időben 65 esztendő, hogy rátalálhassak az ellenállási mozgalom gyökerére, melyhez a kiindulási alapot a Terror Háza internetes oldalán olvasható összefoglaló adta.

„A Békéssámszonban 1951-ben indult Magyar Ellenállási Mozgalom húsz tagja röplapokat szórt, nemcsak a környéken, hanem többször Budapesten is. Éveken keresztül ténykedtek, majd amikor 1955-ben lelepleződtek, összesen 186 évnyi börtönbüntetést szabtak ki rájuk. Mindannyian hősként viselkedtek a bíróság előtt is. A csoport két vezetőjét halálra ítélték, majd ezt életfogytiglanra változtatták. Legtöbbjük csak az 1956-os forradalmat

követő 1963-as amnesztia során szabadult, de a rendszerváltozásig megfigyelték őket. A mozgalom tagjai a megpróbáltatások ellenére mindvégig büszkék voltak tetteikre, azt soha nem bánták meg.”

A Magyar Ellenállási Mozgalom egy fiatalok által létrehozott szervezet volt, mely azzal a céllal jött létre, hogy tagjai harcoljanak az ország nemzeti függetlenségét és hagyományait sértő kommunizmus ellen. Tagjai vállalták a szervezést, és legfőbb feladatuk tehát a röpcédulázás volt (Orgoványi 2013.). Ezzel akarták az embereket figyelmeztetni a rendszer visszásságaira.

Megtudtam, hogy az akkor elfogott húsz emberből már csak ketten élnek. Közülük az egyik Arany-Tóth Ferenc, aki 1951-ben a „Bozambó” álnévet használta. Őt kerestem meg Hódmezővásárhelyen, miután 2016. február 25-én Áder János köztársasági elnök mellett beszédet mondott a mozgalom bölcsőjének otthont adó Békéssámsonon, ahol nemrégiben adták át a Szabadság Házát.² A 2015-ös megnyitón Arany-Tóth Ferenc hálóját fejezte ki azért, hogy az utókor nem hagyta feledésbe merülni a történetüket. Felidézte: az embertelen és elnyomó rendszer ellen emelték fel a szavukat, a börtönbüntetést mindannyian töretlenül kiállták, és bár utána sokáig másodrendű polgároknak tekintették őket, "azért mindenki lett valami". Úgy fogalmazott: a szabadság szelleme túlélte az elnyomást és az elnyomókat.

Túlélte, és én azért kerestem meg, hogy átadhassa az én generációmnak az emlékeket. Remélem, hogy egyszer én is át fogom tudni azokat, sőt azt is, hogy ezt a pályázatot elolvassák majd olyanok, akik hisznek ugyanebben a küldetésben.

„Sír a Magyar Róna, Ruszki Csizma Nyomja!”

Orgoványi István az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának internetes folyóiratában 2013. április 3-án megjelent tanulmányában írta ezt interjúalanyomról 2013-ban a Magyar Ellenállási Mozgalomról szóló tanulmányában:

„Az ötödrendű vádlott, Arany-Tóth Ferenc 1934. június 14-én született Békéssámsonon. Iskolai végzettsége mezőgazdasági technikum, foglalkozása

² <http://www.hirado.hu/2016/02/25/itt-kovetheti-eloben-ader-janos-bekessamsoni-beszedet/>

agronómus. Vagyontalan és büntetlen előéletű volt. Édesapja – aki 1944-ben hunyt el – napszámos volt. Arany-Tóth Ferenc 1952-ben végezte el az iskoláit, utána agronómusként dolgozott. 1954 novemberében bevonult az orosházi Pf. 2550. számú alakulathoz. Tagja volt a DISZ-nek. 1952 januárjában került kapcsolatba a mozgalommal, Annus István és Hegedűs László szervezte be a békéssámsoni DISZ helyiségében. Több röplap készítésében és terjesztésében is részt vett, Békéscsabán és Karcagon szórt röplapokat. Három verset is írt, az egyiket zenész ismerőseivel meg is akarta zenésíteni. A mozgalom szervezeti szabályzatának kidolgozásában is részt vett. 18 Belépett a Szabadságharcos Szövetségbe is azzal a céllal, hogy a fegyverek kezelését elsajátítsa. Katonai szolgálata megkezdése után aktív tevékenységet viszont már nem fejtett ki. 1955. március 15-én került előzetes letartóztatásba. A népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való részvétel, illetve lőfegyverrel és robbanóanyaggal való visszaélés vádjával a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága 1955. július 2-án tizenkét év börtönre, teljes vagyonelkobzásra és a büntetőtörvényben meghatározott állampolgári jogainak gyakorlásától való tízévi eltiltásra ítélte. A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiuma 1955. augusztus 25-én zárt fellebbezési tárgyaláson elutasította a fellebbezését. Az Elnöki Tanács 1956. szeptember 11-én kegyelemből 10 évre csökkentette a büntetését. 1963. március 27-én szabadult az 1963. évi IV. tvr³. alapján.”

Az elnyomás elleni küzdelmet a kuláküldözés mellett az élet minden területén jelentkező terror váltotta ki. A terror, amely büntetlen emberek megveretésével, kitelepítésével, üldözésével és sokszor kivégzésével járt együtt. Arany-Tóth Ferenc és társai ezért minden társadalmi osztályt megcéloztak szórólapjaikkal, a parasztságtól a munkásosztályig. Ahhoz, hogy a kulákok esetében is megpróbáljunk tisztán látni, mindenképpen érdemes segítségül hívni dr. Hantó Zsuzsa szociológust, aki a terület egyik legnagyobb szakértője, illetve több tudományos értekezés szerzője. „Kulákok, kitelepítések” című, a Rubicon folyóiratban megjelent munkája az egyik legfontosabb támpont volt pályázatom elkészítéséhez, valamint

³ <http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/1963.%204tvr..pdf>

Arany-Tóth Ferenc történetének megértéséhez is, ezért a tanulmányból célszerű szó szerint idézni.

„Vannak történelmi fogalmak, amelyek jelentése egy korszakváltás során megváltozik. Ilyen szakszó a kulák is, amely orosz eredetű, jelentése ököl, nagygazda, zsugori. A szovjethatalom számára azonban a dolgozó parasztság széles rétegének megbélyegzésére szolgált. A kulák fogalma Magyarországon 1948-tól került a kommunista pártsajtóba, és úgy vált közismertté, mint kizsákmányoló, a dolgozó nép ellensége, akit karikatúrákon nagyhasú naplopóként ábrázoltak, de megjelent pók, pióca, vámpír vagy éppen vérszívó alakjában is. Szélesebb kontextusban olyan birtokos parasztot jelentett, aki a jelenét és jövőjét nem a termelősövetkezetekben látta.”

A kulákot a Rákosi korszakban kizsákmányolóként kezelték. Származása szerint volt sváb, magyar, felvidéki, „délszláv-titóista” és „telepesből lett kulák”, de megbélyegezték őket, mint „földművelő és -bérlő” vagy „kereskedő-kupec”, „malmos”, „korcsmáros”, „gép- és kisüzem-tulajdonos kulák”, de lehetet akár „pap, csendőr, értelmiségi kulák” is. Korlátozásuk a gazdasági és politikai élet minden területére kiterjedt. Rendszeresen ellenőrizték őket, és természetesen mindig találtak olyan kihágást, amiért akár börtönbüntetés is járt. Likvidálásukat Gerő Ernő hirdette meg 1952-ben, és ezzel együtt az elítéltek száma folyamatosan nőtt. Az akkori Belügyminisztérium egyik jelentése szerint egy év alatt 23.320 fővel emelkedett a lajstrom, és ez a Párt parasztpolitikájának érdekéért kezelték (Kávási 1991.) Még ebben az évben Házi Árpád belügyminiszter elrendelte a kuláklistán felülvizsgálatát, a „kizsákmányolókról”, végleges jegyzék készült. A cél azt volt, hogy a kulákok közül, ha lehetséges mindenki rákerüljön az új listára, és így velük szemben a törvény mindenkor alkalmazható legyen. Míg a 49-es népszámláláskor még a megművelt földek mérete alapján kerültek a gazdák a kulák besorolásba, később ez már önkényessé vált, ezzel is növelve a magyar embereket körülvevő bizonytalanságot. A megbélyegzés mellett a kulákokra hatalmas terhek hárultak, mely elsősorban a kivetett adókban nyilvánultak meg. A

természetbeni és pénzben fizetendő adókat könnyörtelenül behajtották, mely terményelkobzást, árverezést is jelentett. A kulák elszámoltatás keretében évente több alkalommal is sor került „padlássöprésre”, majd a kulák korlátozó rendeleteknek köszönhetően elhurcoltatásra és akár akasztásra is (Kávási 1991.).

Egy ilyen rendszer ellen indult el a Magyar Ellenállási Mozgalom, mely jelentős alakja Arany Tóth Ferenc.

Interjú Arany–Tóth Ferencsel

2015. október 22-én a magyar kormány, Békéssámson község önkormányzata, valamint a Terror Háza Múzeum együttműködésének eredményeként nyitotta meg kapuit a Szabadság Háza. Az épületben emléket állítanak a Magyar Ellenállási Mozgalom résztvevőinek, korabeli dokumentumokkal világítva meg a rendszer diktatórikus jellegét. A megnyitón Balog Zoltán, az Emberi Erőforrások Minisztériumának vezetője, Schmidt Mária, a Terror Háza Múzeum főigazgatója, valamint Zámboi Tamás, Békéssámson polgármestere mondott köszöntő beszédet. A Magyar Ellenállási Mozgalom nevében Arany-Tóth Ferenc méltatta a létesítményt, s mint a település szülőtte, az azóta elhunytak nevében is köszönetét fejezte ki.

Arany-Tóth Ferencet hódmezővásárhelyi otthonában kerestem fel, néhány nappal azt követően, hogy 2016. február 25-én, a kommunizmus áldozatainak emléknapján Áder János köztársasági elnökkel egy színpadon mondott megemlékező beszédet Békéssámsonon.

- *Ön még élő, emblematikus alakja annak a kornak. Hogyan élte meg azt a korszakot és miként ítélték meg az Ön fiatalkorában a kulákokat?*

Akkoriban az parasztgazda is kulák „lett”, akinél a padlássöprés technikájával találtak 8 kiló lisztet és 5 kiló zsírt. Ezzel azt akarom mondani, hogy a kuláknak, mint fogalomnak, nem volt pontos definíciója.

Azt, hogy ki a kulák, nem így dőlt el. A kulák az volt, akit a hatalom „kinevezett” kuláknak. Hozzátenném, hogy annak a rendszernek csupán egy része volt a kuláküldözés, az elnyomás az élet minden területére kiterjedt. Ezt a korszakot a falusiak és a városiak is végigszenvedték, nem jutottak élelemhez, nélkülöztek. Totális diktatúrában éltünk a szabadságjogok teljes korlátozása mellett. A kommunisták egyébként is azt nyilvánították kuláknak, aki nekik nem tetszett, s ezért nem volt a szónak pontos meghatározása sem. Tulajdonképpen szitokszónak számított a parasztság körében, illetve a kommunisták szájából. Ezzel mi, akik terrornak tartottuk ezt a rendszert, természetesen tisztában voltunk, ezért is kívántunk változtatni. Húszan voltunk, közülünk 18-an paraszti származásúak. Láttuk a történéseket, a mozgalmunk bölcsőjében, Békéssámsonon, majd később az országban is. Gyakorlatilag mindannyiunknak gazdálkodó gyökereink voltak, még akkor is, ha az első, vagy a második generációban értelmiségiek is akadtak köztünk.

- *Miért érezte úgy, hogy az a rendszer rossz volt?*

A parasztcsaládok önellátóak voltak, a többletet pedig el tudták adni, a városokat és falukat is ők látták el. A terror és elnyomás viszont mindenre rátelepedett, nem lehetett úgy felnevelni egy malacot, hogy ne jelentsék be. Megszámolták, hogy hány tyúk van az udvaron, mert bizonyos mennyiség után tojást kellett beadni. A dolgok természetéből fakadóan azonban a tyúkok nem mindig tojtak annyit, amennyit a hatalom „elvárt” volna. Ilyen esetekben már el is kezdődött a zaklatás.

Lehetetlen helyzetek adódtak. Titokban kellett disznót nevelni, de olyannyira, hogy még a szomszédok se jöjjenek rá, hiszen a lakosság talán fele is besúgó volt. A rendszer gazdái sikeresen építettek az irigységre is. Ezért olyan technikákat kellett kialakítani, hogy a disznóvágás lehetőleg titokban maradjon, hiszen a lelepleződés egyenlő lehetett a kulákká nyilvánítással. Nem egy esetben pálinkával itatták a leölésre szánt jószágot, amitől az elkábult, berúgott, majd el is aludt. Ezután már csendben teljesezhetett be a sorsa. Ezt követően zárt helyen perzselték és pucolták meg, hogy senki se vegye észre. Óriási volt a félelem. Az emberek

zsigereibe itta be magát, mindenki lehetett áldozat, bárki lehetett kulák. Elképesztő esetek derültek ki akkor és persze később is. Ezek ellen is lázadtunk mi akkor.

- *Akik besúgók voltak, azok kaptak valamit érte?*

Nem vagyok biztos benne, hogy fizették őket. Sokakkal elhitették, hogy azért szegényebb, mert más gazdagabb. S a gazdagabb az ő szegénységének az oka. Mondjuk azért, mert kulák. Tulajdonképpen az emberi irigység váltotta ki a besúgásokat. Mindig voltak szorgalmas és lusta emberek, Utóbbiak rosszabb sorban éltek, a rendszer pedig elhitette velük, hogy ez a szorgalmas emberek hibája. Ezt még betetézte az emberi hitványság, ugyanis a besúgók reménye az előnyök „élvezése” volt. Sokszor mégis ők fizettek rá.

- *Milyen személyes tapasztalatai vannak erről?*

Én ezt mind átéltem. Békéssámson községben születtem, nagyon sok parasztembert, szorgalmas gazdálkodót ismertem. A padlássöprés és a kulákküldözés hisztériája a családomat is érintette. A nagybátyámat egy ilyen akció után elvitték és úgy megverték, hogy hosszú hónapok alatt gyógyult csak fel. S még szerencsésnek mondhatta magát, mivel nem internálták. Sokan nem úszták meg ennyivel.

- *Ismert olyan embereket, akik kuláknak voltak nyilvánítva?*

Természetesen. A kulák egyébként az orosz nyelvből került át a köztudatba. Elítélő, megkülönböztető szó volt, a 15 és az 50 holdas gazdaemberre egyaránt használták. Mindannyian ismertünk ilyeneket, sokakat hurcoltak meg, üldöztek el és semmiztek ki közülük. Többek között az ilyen diktatórikus intézkedések is sarkalltak velem együtt húsz fiatalembert arra, hogy valamiképpen küzdjön, s harcoljon az emberek meghurcolása ellen.

- *Miként kezdődött ez az ellenállási mozgalom?*

Miután ismertük a közállapotokat, s mindannyian megéltük, lépünk kellett. Négy békéssámsoni fiatalember agyából pattant ki az ötlet egy nyári estén. Elhatározták, hogy valamit tenni kell. Ez 1951 derekán történt, év végig

pedig húszan csatlakoztunk. Akkoriban gyakran vetítettek szovjet filmeket, melyek nagyrészt a szovjet hősi ellenállókról szóltak. Innen jött az ötlet, hogy röpcédulákat terjesszünk illegálisan. Ezeken különböző felhívások voltak, melyekre az ellenállásra és a beszolgáltatás megtagadására felhívó szövegeket szerkesztettünk. Először eszköz híján kézzel írtuk őket, majd fákra, kapukra és oszlopokra raktuk ki. Ez azonban nem igazán volt hatékony. A sokszorosító technikát akkoriban a stencilgép képviselte, de ezt lehetetlen volt beszerezni, hiszen a faluban csak a tanácsházán volt ilyen. Mi ezt a gépet néztük ki. A terv úgy szólt, hogy egy ott dolgozó beépített emberünk a stencilgépnek helyet adó, egyébként lezárt iroda ajtaján lévő lakatot „félrenyomja”, az ablakot pedig nyitva hagyja. Ilyenformán elkerülni szándékoztuk az erőszakos behatolás látszatát. A hatalom azonban „éber” volt, egy rendőr kiszúrta a dolgot, a lakatot pedig lezárta, ezért a tervünk megbukott. Mindeközben már sok stencil papírt szereztünk, majd később egy házilag barkácsolt géppel a sokszorosítást is megkezdhettük. Ezzel egy este akár ezer darabot is nyomtatni tudtunk. Olyan helyeket szórtunk, ahol sok ember járt, például piacokon és vasútállomásokon. Ha valakinek valahol elintéznivalója volt, akkor szólt, hogy kell 800-1000 cédula. Nappal elintézte a dolgát, este pedig megszórtta a települést, s reggel már jöhetett haza. A cél érdekében megalapítottuk a Magyar Ellenállási Mozgalmat, alapszabályt hoztunk létre. Három kidobott bélyegzőből kivágott betűkből csináltunk egy negyediket, melyre a Magyar Ellenállási Mozgalom feliratot helyeztük. Az Államvédelmi Hatóságot borzasztóan idegesítette, hogy minden egyes szórólapot lebélyegeztünk.

- *Hol szórtak, milyen településre jutottak el?*

Békéssámsonon sosem szórtunk, hiszen ott laktunk. Igyekeztünk minél messzebb jutni. Az alapszabályban benne volt, hogy a saját munkahelynek otthont adó helyen soha nem szabad röpcédulázni. Azt is rögzítettük, hogy a Magyar Ellenállási Mozgalom tagjai csak nőtlen emberek lehetnek, aki házasságra lépett, az többé nem lehetett tag. Ezzel a lépéssel azt küszöböltük ki, hogy bárkinek a nejét, vagy gyermekét lebukásunk esetén meghurcolják. Ez ugyanis rendszer velejárója volt akkoriban.

- *Összesen hányan vettek részt a szervezkedésben?*

Sokkal többen, mint az a húsz ember, akit végül elítéltek. Véleményem szerint a Magyar Ellenállási Mozgalom „fénykorában” 50-60 segítővel rendelkezett, beleértve az anyagbeszerzőket is.

- *Mikor szórtak a röpcédulákat? Nappal vagy éjszaka?*

A nappal azonnali lebukás lett volna, ezért éjszaka vagy hajnalban kellett működni. A vásárokat kora hajnalban szórtuk meg úgy, hogy virradatra készen legyünk. Ekkor ott rengeteg ember gyűlt össze és így az ÁVH a szórólapokat nem tudta összeszedni. A településeken igyekeztünk postaládába dobálni az anyagokat, hiszen az utcán szétszórni haszontalan lett volna.

- *Volt olyan szituáció, amikor majdnem lebukott?*

Egyszer átéltem egy ilyen helyzetet. Akkor már agronómusként dolgoztam, s volt egy szolgálati motorom. A célpont Karcag volt, a szórás szokás szerint késő éjjel végeztem. Már éppen elhagytam a várost, amikor utolért egy autó. Lehúzódtam, hogy előre engedjem. Amikor emiatt lassítottam, akkor az autó is ugyanezt tette. Miután nem előzött meg, gyorsítottam, de lépést tartott velem. Ekkor már nagyon rosszul éreztem magam, hiszen tudni kell, hogy akkoriban személygépkocsija általában magas rangú pártembereknek és az ÁVH-nak volt. A kocsit később hirtelen gázt adott és eltűnt. A mai napig nem tudom, hogy ki volt a volán mögött.

- *Hogyan bukott meg a Magyar Ellenállási Mozgalom?*

Az egyik társunk megszegte a szabályokat. Ő egy hajógyárban dolgozott Pesten, s egy éjszakai műszakban az üzem területén szórt cédulákat. Ez nagy hiba volt, mert azt már tudták, hogy a szórás Békés megyéből kezdődött. Megnézték az éjszakai műszakban dolgozók névsorát és csak egy Békés megyei volt köztük. Ő volt a társunk. A következő lépésük az volt, hogy melléadtak egy spiclit, aki a bizalmába férkőzött. A besúgó elmondta neki, hogy ő is üldözött, nagyon utálja a rendszert. A társunk ezt el is hitte. Ezt követően mindenbe beavatta, sőt még Békéssámsonra is elhozta, hogy

bemutassa a többieknek. Innen már gyorsan ment. 1955. március 15. és 19. között össze is szedtek bennünket, majd Budapestre, a Gyorskocsi utcában székelő ÁVH vizsgálati főosztályra vittek. Ott Gerő Tamás és Rajnai Sándor⁴ volt az osztályvezető, akik az első kihallgatásomat is végezték. Ekkoriban egyébként katona voltam, s egy csellel vittek el. Az ezredtörzsnél szolgáltam, amikor szóltak, hogy az orvos megnézte a leletemet és valami gond van a tüdőmmel. Nyugodt szívvel elmentem, mert nem készítettek röntgenfelvételt rólam. Az orvos azt mondta, hogy megnézte a leletet, majd beutalt a szolnoki kórházba. Nem sokkal később megjelent egy tiszt és azt mondta, hogy ő is megy a szolnoki kórházba, induljunk el este együtt. Kicsit meglepődtem, de kiskatona lévén egy századosnak mégsem magyarázkodhattam. Áthívott az irodájába, egészen addig, amíg be nem sötétedett. Amikor a határőr laktanyához értünk, már ott állt két fekete autó 2-3 emberrel. A százados ekkor közölte velük, hogy a szolnoki kórházba megyünk. Azóta is azt gondolom, hogy ez volt a megbeszélte jelszó. Abban a pillanatban azt mondta az egyik, hogy „jőjjön, elvisszük”. Eleinte szabadkoztam, de nem finomkodtak tovább, berángattak az autóba. Az első ülés mögé egy vastag barna kötél volt kikötve, ehhez bilincseltek. Ekkor már tudtam, hogy baj van, de azt hittem, hogy egy olyan széneladás miatt kapcsoltak le, amiről hallomásból én is tudtam. A kocsiban egyébként elég meleg volt, emiatt Szolnoknál elaludtam. Ekkor megijedtek, mert azt hitték, hogy megmérgeztem magam, s azonnal orvosért akartak menni. Mondtam nekik, hogy semmi bajom, csak elaludtam, ami elég nagy haragot váltott ki belőlük, bár fizikailag nem, inkább csak szóban bántalmaztak. Éjjel 1 óra felé értünk Budapestre, a Gyorskocsi utcába, ahol mindent elszedtek tőlem, majd felvittek kihallgatásra. Akkor már Gerő meg Rajnai is ott voltak. Először nem voltam tisztában a helyzettel. Végül valamelyik a hátam mögé állt és ezt mondta: „Ugyan Bozambó, tudunk mi mindent!”. Ekkor tudtam, hogy vége. A kihallgatásom másnap 10 óráig tartott. Ezután levittek a zárkába. Már az is elrettentő volt, ahogy az örök folyamatosan füttyögtek, hiszen ha más vizsgálati személyt vittek, akkor nekünk azonnal oda kellett állni a falhoz. Így kizárták annak a lehetőségét, hogy meglássuk az illetőt. A

⁴ <http://hvg.hu/itthon/20050411tartotisztek>

kihallgatások általában éjjel folytak, nappal pedig nem engedtek aludni minket. Ha a priccs szélén véletlenül elszunyókáltunk, akkor az ór azonnal kopogott. Ez a fáradtság nagyon nyomasztotta az embert, minden esetre én igyekeztem a legszűkebb körre szorítkozni a vallomásomban, de volt, aki sokkal bőbeszédűbb volt. Május derekán átvittek bennünket az ügyészségre. Itt már valamivel jobb volt a helyzet, egy zárkába többen is voltunk. A vizsgálati idő alatt kétszemélyes zárkába helyeztek bennünket, természetesen egy besúgó mellé. A vádirat elolvasására negyedórát kaptam, persze nem tudtam átnézni még azt se, hogy kik szerepelnek benne. Sok embert egyébként a tárgyaláson láttam először, fel is tettem a kérdést a mellettem ülő negyedrendű vádlottnak, hogy ezek miként kerültek ide. Arról nem is tudtam, hogy ők is tagok. A tárgyalás egyébként nem tárgyalás volt, hanem egy annak álcázott komédia.

- *Ki volt a bíró?*

Dr. Andó Ferenc.⁵ Az ügyet katonai törvényszék tárgyalta, mert hárman éppen katonák voltunk, holott nem katonai bűncselekményt követtünk el. A súlyosabb büntetés kiszabása érdekében történt így, de természetesen szabálytalan volt. A szervezkedést azért minősítették fegyveresnek, mert egy Hegedűs László⁶ nevű társunknak volt egy használhatatlan Walther pisztolya. Még a fegyverszakértő is megállapította, hogy lövedék kilövésére alkalmatlan. Ezért az egy hasznavethetetlen pisztolyért lett a Magyar Ellenállási Mozgalomból fegyveres szervezkedés. A tárgyalást nagyon gyorsan lezavarták, másnap már ítéletet hirdettek. Az első és másodrendű vádlottat - Annus Istvánt és Zöld Imrét⁷ - halálra ítélték, bennünket pedig összesen 186 évre. A bíróságon volt egy érdekes esemény, amit meg is örökítettek. Bálint Mihálytól – ő volt a legfiatalabb közöttünk - a bíró megkérdezte, hogyan került közénk. Miska ezt mondta: „Bíró úr! Én kifejezetten büszke vagyok arra, hogy befogadtak engem, ők voltak a legjobb társaság a faluban”. Senki sem ismerte el a bűnösségét. A halálraítéltek azonnal kegyelmi kérvényt nyújtottak be, amit természetesen

⁵http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=3321&catid=42%3Aa&Itemid=67&lang=hu

⁶ http://www.betekinto.hu/2013_4_orgovanyi

⁷ <http://mno.hu/migr/samson-rakosiek-ellen-857426>

elutasítottak. Életüket később az mentette meg, hogy 1955 nyarán Genfben Eisenhower amerikai elnök és Hruscsov orosz főtitkár megegyeztek abban, hogy politikai elítéltet egyik fél sem végez ki. Bennünket a tárgyalás után átvittek a „gyűjtőbe”, ahol egy hetet töltöttünk, majd Tatabányára kerültünk, ahol rendkívül jó minőségű szén bányáztunk rettenetesen rossz körülmények között. Volt olyan rész, ahol 70 centiméter volt a sziklák közötti távolság, ami miatt szinte csak hason csúszva lehetett dolgozni. A nevünket nem használtattunk, csak a törzskönyvi számunkon szólítottak. Ezt a bányát 1956 tavaszán bezárták, s elszállítottak bennünket Csolnokra, valamennyivel jobb körülmények közé, hiszen ott segítőkések voltak a civil bányászok. Engem pártfogásába vett egy aknázó művezető, még leveleket is hordott ki nekünk. Itt éltük át az 1956-os forradalmat.⁸ Október 24-én sztrájkba is léptünk, két műszak lent maradt, egy pedig fent. A bányát lezárták, az öröket pedig kizavarták. Elkezdődött egy vágat építése is a hegyoldalban, hogy majd ezt használva kitörünk. Később komoly tűzharc alakult ki a hegy aljában. Egy bányászcsoport később felment Nagy Imréhez, aki akkor már miniszterelnök volt, ott pedig felhatalmazást kaptak a politikai elítéltek szabadon engedésére. Négy ügyész érkezett, akik átvizsgálták a helyzetet, a köztörvényeseket pedig kiszűrték. Ekkor szabadon engedtek mindenkit, a szabadulók 500 forintot kaptak. 1957 év elejéig voltunk szabadlábban, de akkor már látszott, hogy a hatalom, visszarendeződik. Ezért Pál János barátommal elhatároztuk, hogy emigrálunk. Január másodikára beszéltek meg a találkozót, akkoriban a szüleimnél laktam Békéssámsonon. Bennem győzött a hazaszeretet és ezt mondtam: „Én nem megyek, itt születtem, itt akarom leélni az életemet, az oroszok jöttek ide, ők menjenek el. Jancsi elment, kijutott az Amerikai Egyesült Államokba, majd ott szívbeteg lett. Az utolsó kívánsága az volt, hogy Békéssámsonon temessék el. Ő volt az egyetlen közülünk, aki elment az országból. Természetesen a forradalom bukása után mindannyian visszakerültünk a börtönbe, ahonnan csak az 1963-as amnesztiával szabadultunk.

⁸ <http://www.rev.hu/sulinet56/online/ora2/index.htm>

- *Találkozott a börtönben olyanokkal, akik később szerepet játszottak a rendszerváltás környékén?*

Hogyne. Többek között Göncz Árpád⁹, Mécs Imre¹⁰, Rácz Sándor¹¹ és Dénes János¹² is akkor volt lecsukva. Velük összejártunk még szabadulásunk után is.

- *Mi történt Önnel a szabadulását követően?*

Jelentkeztem egy agronómus állásra a ficséri gazdaságba, ahol azt mondták, hogy már rögtön kezdhetek is. Másnap ki is mentem, de már akkor azt közölték velem, hogy a kanászatba mehetek dolgozni. Kiderült, hogy mint agronómus nem dolgozhatok. Később Budapesten tanultam ki a csőszerelő szakmát, melyből szakmai és mestervizsgát is tettem. Ezt követően kerültem Hódmezővásárhelyre, ahol megnősültem és letelepedtem, sőt újabb szakmákat tanultam. Szentesen, a Termál TSZ- nél a vizes karbantartásnál, majd a virágkötöző üzemben dolgoztam vezetőként. Itt aztán azzal az indokkal bocsájtottak el, hogy nem kezelhetek pénzt. A börtönévek nem múltak el nyomtalanul...

- *Tehát mindig utolérte, amit négy éven át a Magyar Ellenállási Mozgalomban tett?*

Igen, egészen 1990-ig megfigyeltek. S ezt tudtam is. Az egypártrendszer megingásának küszöbén művezető voltam, ezért szabad kijárásum volt a gyárból. Egyik alkalommal értesítést kaptam, hogy berendeltek a tüdőgondozóba, ami ekkor még kötelező volt, de én mindig januárba mentem. Reggel 8 órára rendelték oda, s amikor bementem, már az egyik rendész is ott volt. Sokáig egyikünket se szólították be. Majd 11 órakor váratlanul behívtak, a főorvos megröntgenezett, majd közölte: biztos elmozdultam, mert nincs semmi baj. Körülbelül 5 perc alatt végzett velem.

⁹http://www.archiv.parlament.hu/internet/plsql/ogy_kpv.kepv_adat?p_azon=g740&p_ckl=34&p_osszefuz=

¹⁰http://www.archiv.parlament.hu/internet/plsql/ogy_kpv.kepv_adat?p_azon=m079&p_ckl=34&p_osszefuz=

¹¹ http://hvg.hu/itthon/20130430_Meghalt_Racz_Sandor

¹²http://www.archiv.parlament.hu/internet/plsql/ogy_kpv.kepv_adat?p_azon=d061&p_ckl=34&p_osszefuz=

Amikor kijöttem, a rendész már nem volt sehol. Később Orbán Viktor¹³ felesége mesélte, hogy amikor leszerelték náluk a lehallgató készüléket, akkor őt is a tudógondozóba hívták. Szerintem az én esetemben is ez történt... De ez már egy másik történet.

A „kuláklista” titkosítását Sztálin halálát követően 1953-ban Nagy Imre rendelte el, és ezzel a fogalom is új értelmet nyert. A kulákként megkülönböztetettek száma felére csökkent. A földművelésből élők terhei valamivel könnyebbé vált. Ekkorra azonban a listán szereplők zömét hosszabb-rövidebb börtönbüntetésre ítélték vagy internálták, többeket pedig rendőrhatalom felügyelet alá vonták (Hantó 2013.). A társadalmi kirekesztődés és a politikai megítélés nem változott, majd később Nagy Imre bukásával újból felerősödött. A megbélyegző kifejezés pedig csak az 56-os forradalom után került ki a politikai köztudatból (Kávási 1991.).

A Magyar Ellenállási Mozgalom pedig azért küzdött, hogy véget vessen a kor rettenetes elnyomásának, amely az egész társadalomra kiterjedt. A becsületesen és szorgalmasan dolgozó parasztság pedig ennek a társadalomnak szerves része volt. Őket kuláknak bélyegezték, és pontosan ugyanúgy zaklatták, mint Arany-Tóth Ferencet és társait. Sorsuk ezért egybeforrt, és egy olyan kort fémjelzett, melynek gyalázatát örök mementóként kell megőriznünk, hogy soha ne ismétlődhessen meg.

A másik történet

A másik történet már az enyém. Egy tizenhat éves már nem gyermek, de még nem felnőtt emberé, aki csak öt évvel fiatalabb most, mint Arany-Tóth Ferenc volt elítélésekor. Remélem, hogy a most 82 esztendőes idős ember szavai és élete példája nem merülnek feledésbe ennek az írásnak a segítségével. Bízom abban, hogy én és utódaim méltónak bizonyulunk majd arra a bizalomra, amelyet Arany-Tóth Ferenc megelőlegezett számunkra

¹³ http://www.parlament.hu/egy-kepviselo-adatai?p_auth=zUbXRX6K&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&_pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_paiAction=%2Finternet%2Fcpsql%2Fogy_kpv.kepv_adat%3Fp_azon%3D0320%26p_ckl%3D40%26p_osszefuz%3D

azzal a mondattal, amelyet még 2015-ben a Magyar Ellenállási Mozgalom emlékének szentelt Szabadság Háza avatójában mondott:

„Nagy nap ez a mai. Csak azt sajnálom, hogy húszunk közül már csak ketten vagyunk itt. Ha eljön az idő, hogy én is csatlakozom az elhunytakhoz, elmondom nekik, nem feledkeztek meg a Magyar Ellenállási Mozgalomról.”

Remélem, hogy ezen pályázat benyújtásával sikerül elérnem azt, hogy Arany-Tóth Ferenc és számos társa a fenti gondolatokat büszkén elmondhatja majd mindazoknak, akik egy elnyomó rendszer áldozatai voltak.

Felhasznált irodalom

Hantó Zsuzsa (2013.): Kulákok, kitelepítések. Rubiconline. Történelmi magazin. Budapest

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/kulakok_kitelepitesek/

[2015.12.18.]

Kávási Klára (1991.): Kuláklista. Agora Könyv- és Lapkiadó. Budapest

Orgoványi István (2013): A Magyar Ellenállási Mozgalom. Röpcédulázás Békéssámszon községben az ötvenes években. Betekintő. Az

Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárának internetes folyóirata.

Budapest < http://www.betekinto.hu/2013_4_orgovanyi > [2016.01.20.]

<http://promenad.hu/cikk/balog-a-szabadsag-haza-megmutatja-mire-epulhet-a-magyar-haza-galeriaval-159484>

<http://promenad.hu/cikk/bekessamsonnal-emlekezett-ader-es-az-orszag-163604>

http://epa.oszk.hu/01200/01268/00028/pdf/EPA01268_betekinto_2013_04_03.pdf

Fotódokumentumok

A Délvidéki Hírlap 1950.02.22-i lapszámában megjelent hír Tárkány Szűcs István esetéről.

(forrás: Németh László Városi Könyvtár Hódmezővásárhely)

*Koncz Imre, Tárkány Szűcs István és Márton Mihály ügye, Viharsarok
1950.04.16.*

(forrás: Németh László Városi Könyvtár Hódmezővásárhely)

Tárkány Szűcs István esetéről a hódmezővásárhelyi Emlékpont Múzeum hangarchívuma őriz emlékeket. A

http://mandiner.hu/cikk/20120626_halalra_verte_az_avh_tarkany_szucs_istvant

internetes oldalon meghallgatható interjúkban Szent Tibor

néprajzkutató, író, valamint Török Jánosné Tárkány Szűcs Margit –

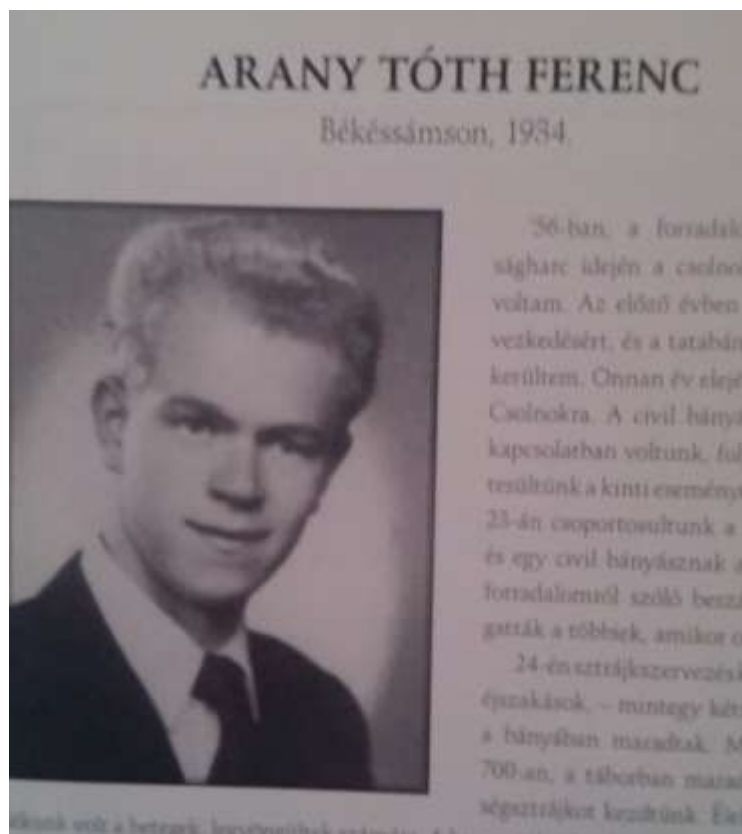
Tárkány Szűcs István leánya – mondja el a nagy megbecsülésnek örvendő gazda sorsát. A folyamatos üldözésnek kitett Tárkány Szűcs Istvánt a fenti újságcikkek megjelenésével egy időben többször is fizikailag bántalmazták.

Ennek ellenére továbbra is kitartott gazdasága mellett. 1950 tavaszán az elhurcolták egy tanyára, megverték, majd „félholt” állapotban szállították el a hódmezővásárhelyi ÁVH laktanyájába. Ott újra megverték, majd halál közeli állapotban vitték haza, ahol nem sokkal később elhunyt. Temetésére szinte az egész parasztság összefogott és egy emberként rótták le tiszteletét Tárkány Szűcs István előtt.

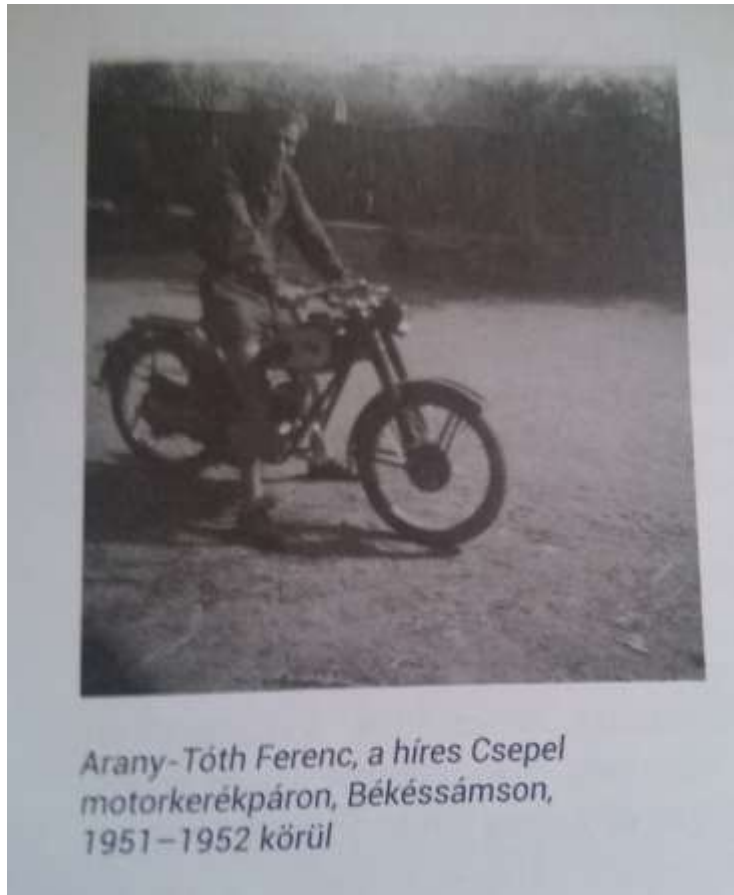

A Magyar Ellenállási Mozgalom korabeli szórólapjának fénymásolata

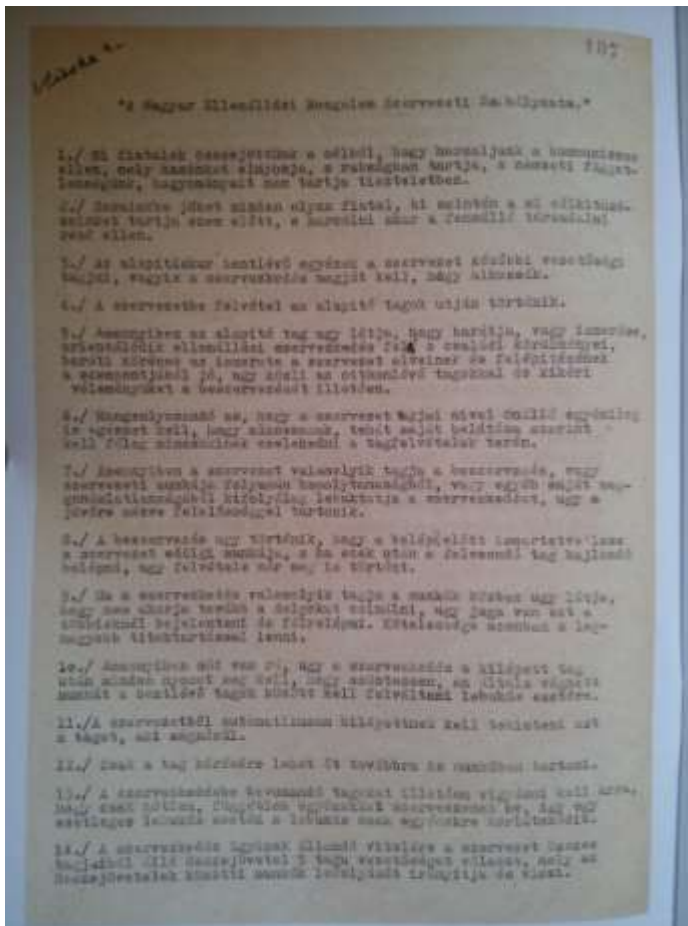
(forrás: Arany-Tóth Ferenc magángyűjteménye)

*Arany-Tóth Ferenc fiatalkori fényképe Varga Tóth Bálint 2006-ban
megjelent „Így emlékezünk '56-ra” című könyvéből*

*Egy fotó Domonkos László 2015-ben megjelent „Békéssámszon hősei” című
könyvéből*

A Magyar Ellenállási Mozgalom szervezeti szabályzata

Domonkos László könyvének fedőlapja, amelyen a Magyar Ellenállási Mozgalom résztvevőinek álnevei olvashatók

A fotódokumentumok forrásai:

Németh László Városi Könyvtár Hódmezővásárhely

Arany-Tóth Ferenc magángyűjteménye

Varga Tóth Bálint: Így emlékezünk '56-ra (Kiadó: Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala 2006)

Domonkos László: Békéssámson hősei Magyar Ellenállási Mozgalom 1951-1955 (Kiadó: Közép- és Kelet Európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány Budapest 2015)